

Υπόμνημα της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, στη συζήτηση του θέματος: «Ο περί Εγκαθίδρυσης Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης Φιλικής προς τα Παιδιά που βρίσκονται σε Σύγκρουση με τον Νόμο (Πρόληψη, Μεταχείριση στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης και Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας) Νόμος του 2019»

**Συνεδρίαση Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών
Τετάρτη, 4 Σεπτεμβρίου 2019, 9:20π.μ.**

1. Καταρχάς εκφράζω την πλήρη ικανοποίησή μου γιατί σήμερα κατατίθεται ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών ένα ολοκληρωμένο νομοσχέδιο, το οποίο συνιστά μια ουσιαστική τομή στο πεδίο διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στην Κύπρο, καθώς δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εγκαθίδρυση ενός φιλικού προς το παιδί συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, που να σέβεται την εγγενή αξιοπρέπειά του και να λειτουργεί σύμφωνα με το πλαίσιο των δικαιωμάτων του.
2. Η αντίληψη ενός συστήματος δικαιοσύνης φιλικού προς τα παιδιά, ξεκινά με την επιδίωξη να περιοριστεί στο ελάχιστο δυνατό κάθε επαφή του παιδιού με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Θεμελιώνεται σε πολιτικές και προγράμματα, που θα λειτουργήσουν προληπτικά, προκειμένου να αντιμετωπίσουν, αποτελεσματικά και έγκαιρα, ακόμη και το ενδεχόμενο εκδήλωσης αντικοινωνικών συμπεριφορών από ένα παιδί.
3. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία έχει την ευθύνη παρακολούθησης της εφαρμογής της ομώνυμης Σύμβασης στα συμβαλλόμενα κράτη, μετά από την υποβολή των κατά καιρούς Περιοδικών Εκθέσεων της Κύπρου, έχει, κατ' επανάληψη, τονίσει, αρχής γενομένης από το 1996, την ανάγκη άμεσης υιοθέτησης του απαραίτητου νομοθετικού πλαισίου που

να επιτρέπει τη διαφορετική και σύμφωνη με τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών σε σύγκρουση με τον νόμο, μεταχείρισή τους στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, με πλήρη σεβασμό στα δικαιώματα των παιδιών.

4. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, αναλαμβάνοντας την ευθύνη να υπηρετήσω ως η πρώτη Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, το 2007, έθεσα ψηλά στις προτεραιότητές μου την προώθηση μιας νέας νομοθεσίας που να διασφαλίζει ένα φιλικό προς το παιδί σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Ήδη από το 2003 είχε ξεκινήσει μια σχετική προσπάθεια, εντός της Βουλής των Αντιπροσώπων, με πρωτοβουλία του τέως Υπουργού Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και τότε βουλευτή Λευκωσίας κ. Ιωνά Νικολάου.
5. Ως μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιτρόπων για το Παιδί (ENOC) συμμετείχα στην Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την Ανάπτυξη Κατευθυντήριων Γραμμών για Δικαιοσύνη Φιλική προς τα Παιδιά του Συμβουλίου της Ευρώπης, κείμενο το οποίο υιοθετήθηκε στις 17 Νοεμβρίου 2010 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ως Πρόεδρος του ENOC, διοργάνωσα στην Κύπρο, το 16^ο Ετήσιο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου τον Οκτώβριο του 2012. Με συγκεκριμένο στόχο, επέλεξα ως θέμα: «Νεανική Παραβατικότητα: Δικαιοσύνη Φιλική προς τα Παιδιά-Δομές και Διαδικασίες για Πρόληψη και Παρέμβαση» και κάλεσα εκλεκτούς διακεκριμένους επιστήμονες στο πεδίο του συστήματος δικαιοσύνης για παιδιά, για να το αναπτύξουν. Στη διάρκεια του Συνεδρίου οι Ευρωπαίοι Επίτροποι, αφού ακούσαμε τους εμπειρογνώμονες, συζητήσαμε πώς η ανάπτυξη πολιτικών και προγραμμάτων που προωθούν γενικότερα τα δικαιώματα και ειδικότερα την ευημερία των παιδιών, συμβάλλει στη μείωση του αριθμού των ανηλίκων που έρχονται σε σύγκρουση με τον νόμο. Στο τέλος του Συνεδρίου, δημοσιοποιήσαμε Δήλωση του Δικτύου, σχετική με το θέμα.
6. Αντλώντας από τη γνώση και τις εμπειρίες αυτές, προχώρησα, υπό τη διπλή μου ιδιότητα ως Επίτροπος Νομοθεσίας και ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, στη σύνταξη ενός εξ ολοκλήρου νέου νομοσχεδίου για τη δημιουργία ενός συστήματος ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά. Είχα

μεγάλο προβληματισμό κατά πόσο να επιλέξω μια συντηρητική οδό που θα βασιζόταν εν πολλοίς στο υπάρχον σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και την υφιστάμενη πρακτική, έχοντας έτσι μεγαλύτερες πιθανότητες το νομοσχέδιο να γίνει αποδεκτό και να προωθηθεί για ψήφιση, ή να υιοθετήσω μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, συντάσσοντας ένα νομοσχέδιο που θα ενσωμάτωνε όλες τις διεθνείς πράξεις πάνω στο θέμα και θα στόχευε στη δημιουργία ενός εντελώς νέου και φιλικού προς το παιδί συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Επέλεξα το δεύτερο, θεωρώντας θεσμική υποχρέωση μου να επιδιώξω το βέλτιστο για τα παιδιά της Κύπρου. Ομολογουμένως, είχα πολλές ανησυχίες ως προς το πώς θα γινόταν αποδεκτό. Παρέδωσα το τελικό προσχέδιο του νομοσχεδίου προσωπικά στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, υπενθυμίζοντας τη δική του προεκλογική δέσμευση για αναθεώρηση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης ανηλίκων. Ταυτόχρονα, το διαβίβασα στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τον Πρόεδρο Ανωτάτου Δικαστηρίου, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, δεδομένου ότι, στη βάση της νέας προσέγγισης που υιοθετείται σε ό,τι αφορά στη σχέση του παιδιού με το σύστημα δικαιοσύνης, το θέμα δεν εμπίπτει μόνο στον τομέα αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, αλλά σε ένα ευρύτερο φάσμα που καλύπτεται από τις αρμοδιότητες τόσο των τριών αυτών Υπουργείων αλλά και άλλων Αρχών. Ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως στήριξε θερμά το νομοσχέδιο, το έθεσε σε διαβούλευση με όλους τους εμπλεκομένους στην παρουσία μου και οι όποιες διαφοροποιήσεις έγιναν από το Γραφείο μου.

7. Θεωρώ ατυχές το γεγονός ότι, μέχρι σήμερα, παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με τον νόμο, τυγχάνουν μεταχείρισης μέσα σ' ένα σύστημα το οποίο είναι σχεδιασμένο για ενήλικες, και το οποίο δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις εξειδικευμένες ανάγκες και στα δικαιώματα των παιδιών που βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση λόγω της ηλικίας, του βαθμού ωριμότητας, αλλά και της εξάρτησης τους από τους ενήλικες. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο στοχεύει να καλύψει ακριβώς αυτό το κενό που έχει επισημανθεί και να θεσμοθετήσει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, ειδικά σχεδιασμένο για τις ανάγκες των παιδιών που έρχονται σε

σύγκρουση με τον νόμο, λαμβάνοντας, όμως, παράλληλα, υπόψη το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης που ισχύει στη Δημοκρατία και προσαρμόζοντας, κατά το δυνατόν, τις αρχές που διέπουν τη μεταχείριση των παιδιών, στα ήδη ισχύοντα στη Δημοκρατία.

8. Το νομοσχέδιο καθίσταται ιδιαίτερα πρωτοποριακό για τα κυπριακά δεδομένα ως ισχύουν σήμερα, αφού, μεταξύ άλλων, εγκαθιδρύει δομές και διαδικασίες αποδικαστικοποίησης, οι οποίες μέχρι σήμερα είναι άγνωστες στο κυπριακό νομικό σύστημα. Τέτοιες διαδικασίες και προσεγγίσεις ισχύουν εδώ και χρόνια σε άλλα νομικά συστήματα κρατών μελών της ΕΕ, αλλά και άλλων χωρών, και ιδιαίτερα στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, των οποίων τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης για παιδιά αποτέλεσαν τη βάση για την ετοιμασία του νομοσχεδίου αυτού.

9. Για την ετοιμασία του νομοσχεδίου, λήφθηκαν, επομένως, υπόψη, μεταξύ άλλων:

-Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Γενικό Σχόλιο Αρ. 10 αναφορικά με τα Δικαιώματα των Παιδιών στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης για Παιδιά, της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών Δικαιωμάτων του Παιδιού·

-Οι Στοιχειώδεις Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους («Κανόνες του Πεκίνου», 1985)·

-Οι Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των ανηλίκων που έχουν καταδικαστεί σε στέρηση της ελευθερίας τους («Κανόνες της Αβάνας», 1990)·

-Οι Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη της εγκληματικότητας των νέων («Κατευθυντήριες Γραμμές του Ριάντ», 1990)·

-Οι Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για τη δικαιοσύνη σε υποθέσεις με ανήλικα θύματα και ανήλικους αυτόπτες μάρτυρες (Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ, ψήφισμα αριθ. 2005/20, 2005)· και

-Οι Κατευθυντήριες Γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με τη Φιλική προς το Παιδί Δικαιοσύνη (Council of Europe Guidelines on a Child-friendly Justice).

10. Το νομοσχέδιο αυτό στοχεύει στην πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, μέσα από την εγκαθίδρυση ειδικών δομών και θεσμών σε όλα τα στάδια των διαδικασιών, σε σχέση, τόσο με παιδιά που ενεργούν χωρίς καταλογισμό, όσο και σε σχέση με παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα, στη βάση των βασικών αρχών που καθορίζονται στις Διεθνείς Πράξεις, συμπεριλαμβανομένης και της αρχής ότι, η ποινική δίωξη ή/και κράτηση παιδιών αποτελούν, κατά κανόνα, το έσχατο μέτρο και επιβάλλονται μόνο εφόσον οποιαδήποτε άλλα μέτρα έχουν δοκιμαστεί και αποτύχει, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας του αδικήματος που έχει διαπραχθεί. Περαιτέρω, το νομοσχέδιο εγκαθιδρύει ειδικά δικαστήρια ανηλίκων, με εξουσίες και αρμοδιότητες πολύ διαφορετικές από αυτές των άλλων δικαστηρίων, στη βάση και πάλι της αρχής ότι, η κράτηση παιδιών αποτελεί το έσχατο μέτρο και θα πρέπει να επιβάλλονται εναλλακτικές ποινές ή μέτρα διαχείρισης των παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με τον Νόμο, όπως για παράδειγμα, μέσω προγραμμάτων αποδικαστικοποίησης, κηδεμονίας, συμβουλευτικής, κοινοτικής επιτήρησης κ.ά., έχοντας ως βασική αρχή ότι, τα παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται από το σύστημα δικαιοσύνης των ενηλίκων, ανεξάρτητα από το αδίκημα το οποίο διέπραξαν και επίσης ότι, όλες οι διαδικασίες πρέπει να είναι φιλικές προς τα παιδιά. Παράλληλα, με το νομοσχέδιο εισάγονται μέτρα πρόληψης με οριζόντιο τρόπο, καθώς, επίσης, υποστηρικτικές δομές σε κάθε στάδιο της διαδικασίας. Διευκρινίζεται ότι, το αρχικό προσχέδιο του νομοσχεδίου που ετοίμασα προνοούσε τη σύσταση εντελώς νέων δικαστηρίων ανηλίκων. Στο νομοσχέδιο που είναι ενώπιον της Βουλής η αρμοδιότητα του δικαστηρίου ανηλίκων ανατίθεται σε Οικογενειακούς Δικαστές, με την προϋπόθεση ότι θα λαμβάνουν διεπιστημονική κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών σε κάθε ηλικία, σχετικά με τις διαδικασίες που είναι κατάλληλες για κάθε ηλικία, καθώς επίσης και κατάρτιση ώστε να μπορούν να επικοινωνούν με τα παιδιά κάθε ηλικίας και σε κάθε στάδιο της ανάπτυξής τους, ιδίως αναφορικά με παιδιά σε ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση.

11. Η προώθηση και η ψήφιση του εν λόγω νομοσχεδίου από τη Βουλή των Αντιπροσώπων συνιστούν ορόσημο στην εμπέδωση των δικαιωμάτων του παιδιού

στην Κύπρο και είναι υψίστης σημασίας για τη λειτουργία του κράτους δικαίου που σέβεται και προστατεύει τα δικαιώματα των παιδιών του.